

KLASA 6

Temat: Powietrze gra – instrumenty dęte i organy .

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie - czytanie wiersz J. Kulmowej

Wiosenny wietrzyk, zadaniem uczniów jest wypisanie w tabeli wszystkich rodzajów wydobywania dźwięku przez wiatr (zaszumi, zamruczy, gwizdać, zaświstał itd.) oraz „instrumenty”, jakich używa do wydobywania dźwięku (drzewa, krzaki, szczyrba w płocie itd.).

Mały wietrzyk wiosenny

Ledwie w drzewach zaszum

Ledwie w krzakach zamruczy.

Jeszcze gwizdać nie umie, Jeszcze się uczy.

Znalazł szczyrbę w płocie – zaświstał.

Znalazł listki – zapiął na listkach,

Czasem w suchych gałęziach zatrzeszczy.

Czasem nuci, gdy zagra mu deszczyk

Albo szemrze w zeszłorocznej trawie

Albo szepce tak, że milczy prawie.

Ludzie mówią wtedy: nie ma wietrzyka!

A on jest, tylko słucha słowika.

— Uczniowie starają się odpowiedzieć na pytanie: dlaczego w wierszu o wietrze tak wielką rolę odgrywają dźwięki?

—Kto jeszcze może wykonywać dźwięki w sposób opisany w wierszu?

—Przypomnienie informacji o ludzkim głosie, porównanie dźwięków wydawanych przez zetknięcie wiatru z różnymi materiałami z dźwiękami wydawanymi przez człowieka.

— Wyjaśnienie, czym jest wiatr na podstawie encyklopedii oraz wiedzy zdobytej przez uczniów

– wiatr jest ruchem powietrzem

Wprowadzenie pojęcia instrumentów dętych, których źródłem dźwięków jest pobudzone do drgań powietrze.

2. Najstarsze instrumenty dęte

—Omówienie historii instrumentów dętych.

instrument dęty – [instrument muzyczny](#), w którym źródłem [dźwięku](#) jest drgający wewnątrz instrumentu słup powietrza. Wysokość dźwięku zależy od długości rury, która tworzy instrument. Im dłuższa rura, tym niższy maksymalny dźwięk można uzyskać, natomiast dźwięki wyższe uzyskuje się skracając wysokość słupa powietrza na różne sposoby (w zależności od instrumentu). Barwa dźwięków zależy od konstrukcji instrumentu, rodzaju materiału, z którego jest wykonany, rodzaju wibratora, sposobu zadęcia itd. Wybór dźwięku odbywa się poprzez otwieranie lub zamykanie otworów położonych wzdłuż rury (np. [flet](#), [klarnet](#)), przełączanie odcinków rur o różnych długościach za pomocą wentyli (np. [trąbka](#)) lub regulowanie długości rury w postaci suwaka (np. [puzon](#)). Podział instrumentów dętych na dwie zasadnicze grupy, drewnianych i blaszanych, nie odnosi się do materiału, z którego są wykonane. Niektóre instrumenty z grupy dętych drewnianych wykonane są niemal w całości z metalu, np. [saksofon](#) lub [flet](#). Podział odnosi się do elementu wzbudzającego wibrację. W instrumentach dętych drewnianych jest to stroik wykonany z drewna, w instrumentach blaszanych – metalowy ustnik. [Ludzki aparat głosowy](#) jest uważany za najdoskonalszy instrument dęty.

Ludowe instrumenty dęte

—Wysłuchanie I części Małej suity W. Lutosławskiego Fujarka, gdzie muzyk na instrumencie solowym (fl et piccolo) wesoło i śpiewnie wygrywa pieśń ludową, pasterską.

4. Instrumenty dęte drewniane/ okaryna, ligawki, fujarka, świstawki gliniane/

—Nauczyciel wskazuje na wielość i różnorodność najprostszych poznanych instrumentów dętych.

Wszystkie instrumenty dęte, poza źródłem dźwięku, łączy również ogólnie pojęta technika gry na nich, zwana zadęciem.

—Nauczyciel informuje, że w muzyce profesjonalnej wyodrębnia się dwie główne grupy instrumentów dętych na podstawie materiałów, z jakich zostały wykonane.

—Wysłuchanie fragmentów utworów eksponujących instrumenty dęte drewniane:

a) klarnet – Błękitna rapsodia G. Gershwina – nauczyciel zwraca uwagę na lekkość i ruchliwość dźwięków wydobywanych na instrumencie o ciepłym, miękkim brzmieniu;

b) fl et poprzeczny – Badinerie z Suity h-moll J. S. Bacha – zwrócenie uwagi na lekką, skoczną, ale ciepłą i stonowaną barwę instrumentu;

c) obój i fagot – część III Koncertu G-dur A. Vivaldiego – zwrócenie uwagi na instrumenty solowe, prowadzące „dialog”, wyższy prowadzący śpiewnie melodię i niższy, którego dźwięk przypomina niekiedy gdakanie;

d) saksofon – The shadow of your smile J. Mandela w wykonaniu M. Stefaniego – zwrócenie uwagi na nowoczesny, jazzowy charakter utworu i liryczne brzmienie instrumentu;

e) fl et prosty – dowolne utwory barokowe – zwrócenie uwagi na niewiarygodną ruchliwość dźwięków i wesołe, wysokie, czasem nawet piskliwe, brzmienie instrumentu.

—Uczniowie próbują przyporządkować poznane instrumenty do poszczególnych utworów.

—Prezentacja rozwiązań i uporządkowanie informacji o instrumentach dętych drewnianych

5. Instrumenty dęte blaszane

—Uczniowie przypatrują się ilustracjom pozostałych instrumentów dętych (trąbki, waltorni, puzonu i tuby).

—Wysłuchanie fragmentów utworów eksponujących następujące instrumenty dęte blaszane:

a) trąbka – Uwertura do opery Wilhelm Tell G. Rossiniego

– zwrócenie uwagi na „złote”, triumfalne brzmienie instrumentu;

b) puzon – Kiedy święci idą do nieba – zwrócenie uwagi na niskie, ale jakże ciepłe i pogodne brzmienie instrumentu;

c) tuba – Koncert na tubę, cz. III J. Gollanda – zwrócenie uwagi na najniższy głos solowy, jego głęboką, dosyć ponurą barwę;

d) waltornia – Chór Strzelców z opery Wolny strzelec C. M. von Webera

– zwrócenie uwagi na donośny, „nawołujący” dźwięk instrumentu.

ORGANY

Organy piszczałkowe – [klawiszowy](#), [aerofoniczny](#), [idiofoniczny](#) oraz największy [instrument muzyczny](#); umieszczany najczęściej w [kościółkach](#), salach koncertowych, [synagogach](#) reformowanych czy [aulach](#).

Organy piszczałkowe są nieporównywalne z żadnym innym instrumentem muzycznym – pod względem rozmiarów przestrzennych, liczby źródeł [fal dźwiękowych](#), sumarycznej mocy emitowanej do otoczenia, dynamiki i bardzo często różnorodności barw i możliwości kolorystycznych, a także pod względem złożoności konstrukcyjnej. W wielu aspektach (głośność, brzmienie, barwa) przewyższają [orkiestre symfoniczną](#), chociaż na organach gra tylko jeden człowiek. Rozpiętość skali [dźwięków](#) dużych instrumentów wynosi ok. 10 [oktaw](#), co jest porównywalne z zakresem dźwięków odbieranych przez [ludzki słuch](#) (od 16 [Hz](#) do ok. 20 000 Hz), jednakże istnieją organy o jeszcze większej skali.

Organy posiadają trzy zasadnicze cechy:

- dźwięk jest tworzony poprzez powietrze przepływające przez [piszczałki](#) pogrupowane w [głosy](#),
- instrument posiada [trakturę](#),
- instrument posiada [miech](#).

